

Kritika-Figyelő

A-Z Angol

Bizonyos, hogy bárki, aki akárcsak könyvesbolti nézelődése során vagy esetleg már tulajdonosként belelapoz ebbe a vaskos, mélykék színű kötetbe, meglepődik, hogy mennyire el lehet mérülni az olvasgatásban. Ki gondolta volna, hogy az angol, amelynek a közhiedelem szerint „nincs nyelvtana”, de amelyről már minden középhaladó szintre eljutott nyelvtanuló tudja, hogy „nagyon nehéz” nyelv, ilyen szépen, világosan, szórakoztatóan elmagyarázható?

A kötet angolnyelvész szerzői pontosan így gondolhatták, amikor évekkal ezelőtt nekiláttak, hogy szócikkbe foglalják az angol nyelv megannyi mondatnyi szabályszerűségét. Az alapelv nyilvánvalóan az volt, hogy semmilyen nyelvi jelenség nem lehet olyan bonyolult, hogy az kellő türelemmel, logikusan, akár némi humorral is magyarázva ne legyen játszva érthető bármely átlagos képességű tanuló számára.

A kötet arculatának kialakítását bizonyára még számos egyéb célkitűzés, igény is motiválta. Először is, hiányzott a magyar anyanyelvű angolnyelvtanuló (és nyelvtanár) könyvespolcáról egy átfogó, megbízható, közérthető, minden kérdésére egyszerű választ kínáló nyelvtankönyv, annak ellenére, hogy az utóbbi évek tankönyvkiadása rengeteg új kiadványt tett elérhetővé. Mert kapható ugyan minden nagyobb angol nyelvkönyv kiadó szinte valamennyi kiadványa és számos kiváló hazai tankönyv is, ezek közül jellegében és megközelítési módjában egyik sem hasonlítható a KLM¹-hez. A brit és amerikai

grammar-ek és *usage*-ok, bár akad közöttük számos kiváló és hasznos mű, nem a magyar, hanem a „nemzetközi” nyelvtanulót célozzák meg; sok olyasmit is tárgyalnak, ami a magyar nyelvtanuló számára semmiféle nehézséget nem okoz, sok olyasmivel viszont nem foglalkoznak, ami nekünk nehéz. Ezenkívül hátrányuk, hogy a magyarázatok természetesen angolul vannak bennük, ezért mire a nyelvtanuló eljut odáig, hogy egyáltalán megértheti ezeket, már egy részükre bizonyosan nincs is szükség. A hasonló jellegű magyar nyelvű művek pedig a KLM-nél kisebb igényűek, szemléletükben kevésbé modernnek. A KLM magyarázataihoz, terminológiájának kialakításához a legújabb nyelvészeti kutatásokat, elemzéseket is felhasználja.

A könyv szerzőinek sikerült áthidalniuk egy másik nehézséget is, nevezetesen a „helyes” és „helytelen” fogalmának elégtelenségét. Az angol nyelvben ugyanis gyakran nem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy valami rossz vagy jó, tekintettel az angol változatainak (brit, amerikai, kanadai, indiai, ausztrál angol stb.) sokféleségére, és ezeken belül a különböző társadalmi rétegek eltérő nyelvhasználatára, valamint a gyorsan változó nyelvi divatok széljársására. Akit már tanított anyanyelvi tanár, az tapasztalhatta, milyen ritkán merik kijavítani az idegen tanulót, hiszen ők maguk sem mindig biztosak abban, hogy egy rossznak tűnő mondat nem lenne-e mégis elfogadható valamely, magát angolul beszélőnek

¹ KLM = a szerzők vezetéknevéből összeállított rövidítés, a könyv rövid neve.

valló csoport vagy társadalmi réteg nyelvhasználatában. (Szélsőséges példa: a *He don't want nothing* mondat sem hangzik különösen, mondjuk egy amerikai popszámában.) Ezzel éppen ellentétes, de hasonlóképpen negatív tendencia a túlzott precizításra való törekvés, konzervativizmus: például ha valaki még ma is a *shall*-t tanítja mint az „egyszerű jövő idő” egyes és többes szám első személyben helyesen alkalmazandó segédigéjét. (Hogy ez mennyire helytelen, az a KLM-ben már a terminológiából is kiderül: a könyv ezt az igeidőt egyszerűen csak „*will*-jövő”-nek nevezi.)

A KLM középutat keres a túlzott engedékenységgel és a túlzott szigor között: elfogulatlan, tárgyilagos megjegyzésekkel segíti a tanulót. A „helyes”-től a „helytelen”-ig számos fokozatát találjuk egyes nyelvi formák lehetőségességének (X stílusban, Y beszélői körben, általában, ritkábban, valószínűbb stb.). A szerzők ugyanakkor soha nem hagyják fogódzkodó nélkül az olvasót, mindig adnak egy jó tanácsot, pl.: „Ügyeljünk...”, „Vigyázat!”, „magunk ne próbálkozzunk vele” vagy „a fenti megoldások ezúttal nem helytelenek, csak kevésbé angolosak, ügyetlenek, körülményesekek”.

A könyv fő része a 205 fejezetből álló *lexikon*, amelynek szócikkeit alfabetikus sorrendben találjuk. Így nem feltétlenül kerültek egymás mellé a tematikusan összetartozó részek, az eligazodást azonban nagyban segítik a *keresztutalások* és legfőképpen a könyv végén található *Mutató*. Ha valamely konkrét témában keresünk magyarázatokat, feltétlenül innen kezdjük a tájékozódást. A könyv másik fontos része a *Táblázatok, listák*, melyben 29 különfé-

le táblázat található, kezdve a rendhagyó igék hagyományos táblázatától egészen a kéttárgyú igék részestárgy nélküli használata esetén alkalmazott részeshatározó eljáróinak² listájáig. Az egyes fejezetek belső felépítését szigorú logika jellemzi: a fejezetek általában egy rövid áttekintő bevezetővel kezdődnek, ezt követik a részletes magyarázatok, melyek megértéséhez nem szükségesek alapszintű magyar nyelvtani ismereteknél mélyebb elméleti felkészültség, illetve a téma nehézségétől függő angol nyelvtudás. A könyv használhatóságát óriási mértékben növeli, hogy minden egyes példamondat vagy akár példaszó szabatos magyar fordítása apró betűvel megtalálható az adott szó vagy mondat mellett, így szókinchiányból fakadó nehézségek nem akadályozhatják a nyelvtani fogalmak megértését – sőt, a könyvből még új angol szavakat, kifejezéseket is lehet tanulni. Maguk a szócikkek témájuk szerint többfélék: többségük nyelvtani problémát tárgyal, ám sok olyat is találunk köztük, amelyek egy-egy, speciálisan a magyar nyelv nyelvtana miatt nehézséget okozó témát vizsgálnak (pl.: 166: *szokott*; 181: tegezés – magázás/önözés stb.). A KLM-et kontrasztív szemlélet jellemzi, melynek következtében sok-sok érdekesség derül ki a magyar nyelvről is. Számos szócikk nem kifejezetten nyelvtani jellegű, mégis kötdök valamilyen, tág értelemben vett nyelvtani problémához (pl.: 182: testrészek grammatikája, 96: közlekedés, hírközlés nyelvtana), esetleg egyszerűen csak egy nehéz vagy többféleképpen is használható szóról ad magyarázatot (1: *afráid*, 147: *prefer*, 184: *time(s)*). Végezetül találhatunk külön fejezeteket az írásjelekről (144: pont-pont-pont, 205:

² Pl. ha a *give* igét nem a részestárgyával együtt, mint pl. a *He gave me the book* kifejezésben (melynek részestárgya a *me*) használjuk, hanem anélkül, a részeshatározót csak to előjáróval kapcsolhatjuk: *He gave the book to me* – ez a vonzat más igenél lehet *for is* (pl. a *buy* esetében), ritkán más előjáró, ezeket tartalmazza részletesen az említett lista.

zárójel), de még a számok nyelvtanáról is (163), melyből az érdeklődő megtudhatja, hogy mondaná egy angol, mondjuk, hogy „köbgyök huszonhét szorozva négygel a nulladikon”.

A KLM szerzői alaposan megújították a hagyományos nyelvtani terminológiát, sok félrevezető, pontatlan vagy magyarul nem is létező szakszó, elnevezés helyén találunk merész újításokat, pl. *múltjelennek* nevezik a present perfectet, *pőreigené*nek a to nélküli infinitive-et, beszélnek *alanyváró* itről, *felborult szórendről*, *hátuljáró előljáróról* és *hangcserés többes számról*. Az új kifejezéseket azonban nem nehéz megszokni, mert az elnevezések logikusak és következetesen használják őket. Azok számára, akik idegenkednének az ilyesfajta újításoktól, mindig ott van zárójelben a hagyományos megnevezés is. A *Mutatóban* pedig a régi elnevezések vagy akár az angol szakkifejezések alapján is eljutunk minden fémához (kereshetjük a *múltjelen* „befezett jelen” vagy „present perfect” néven is).

Ki és hogyan használhatja a KLM-et a gyakorlatban? Nos, bár kétségtelen, hogy a kommunikatív nyelvtanítás

korszakát éljük, azt még a legkommunikatívabb módszert alkalmazó nyelvtanárnak is el kell ismernie, hogy néha jól jöhet egy világos, magyar nyelvű magyarázat, különösen a nehezebb vagy „vizsgaszzerűbb” témák tanításakor. (A Rigó utcai vizsgák követelményei is erre készítetnek.) A tanárnak hasznos forrást is jelenthet a könyv; mivel szemlélete újszerű, olvasgatása frissítőleg hathat, új tanítási ötleteket adhat az évekkel ezelőtt megtanult vagy már százszor tanított nyelvtani témákban. Hovatovább szórakozásnak sem utolsó azok számára, akiket vonzanak az ilyesfajta élvezetek – mert a példamondatok és a magyarázatok stílusa barátságos, helyenként ironikus: ki ne mosolyodna el, ha a melléknévi igeneveknél példaként a „Margit néni elhagyta az azt nap reggel íratott dolgozatot”, az „egérrágt a sajt” vagy a „Ki kellett dobni a leesett zsömlét, olyan koszos volt a konyha” kifejezéseket/mondásokat találja? S hogy a könyvben elemzett témákat a tanulók a későbbiekben akár a nyelvtanórán is gyakorolni tudják, a kiadó (a fűszöveg szerint) a KLM-hez a közeljövőben gyakorlókönyv megjelentetését ígéri.

Kovács János–Lázár Péter–Marion Merrick: A–Z Angol nyelvtan (lexikon). Corvina, 1994. 890 oldal, kötve 1480 Ft

Gráf Zoltán Benedek

Életszemlélet és globális testámentum: Rogers és Fromm a túlélésről

Az öregedő *Déry* írta, nem emlékszem már, a *Napok hordalékában-e* vagy a *Kedves Boóperben*, szokása szerint önmagán is ironizálva, hogy felemelt mutatóujjal jelzi: nem jó irányba megyünk.

Az öregkor előjoga önmagán túlmutató következtetések általános meg-

fogalmazása, mint ahogy az is a korral járó előjog, hogy az ember nyakába vegye az egész emberiség létproblémáit. Különösen megteheti ezt egy lenyűgöző életművel a háta mögött, hetvenhez közeledve *Déry*, vagy éppen *Erich Fromm*, aki 74 éves, amikor alig 200 oldalon